

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° | Η Περίληψη

Η μεθοδολογία της περίληψης

Η περίληψη αποτελεί μια διαδικασία σύντομης απόδοσης ενός αρχικού πρωτότυπου κειμένου. Πρόκειται, λοιπόν, για ένα μετακείμενο το οποίο έχει ως βασικά χαρακτηριστικά του τη λεκτική και πληροφοριακή πυκνότητα. Αναμφίβολα, είναι μια σύνθετη και απαιτητική πρακτική, καθώς προϋποθέτει κριτική και αφαιρετική ικανότητα προκειμένου να αποδοθούν με ακρίβεια και σαφήνεια από τον συντάκτη της περίληψης οι ιδέες που εκφράζονται στο γραπτό κείμενο ενός άλλου συγγραφέα.

Είδη περίληψης

Τα δύο βασικά είδη περίληψης που γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας στη σχολική πράξη είναι:

A. Περίληψη μέρους του κειμένου

Ο μαθητής καλείται να συνοψίσει σε ένα προκαθορισμένο όριο λέξεων τις βασικές ιδέες που εκφράζονται μόνο σε ένα μέρος του κειμένου κι όχι σε ολόκληρο.

B. Περίληψη με εστίαση

Πρόκειται για μια ιδιαίτερα απαιτητική μορφή πύκνωσης κειμένου, διότι απαιτεί την επεξεργασία μιας ερώτησης η οποία αποδίδεται με τη μορφή περίληψης. Συγκεκριμένα, ο μαθητής καλείται να εντοπίσει σε όλη την έκταση του αρχικού κειμένου τα σημεία που απαντούν στο ερώτημα που έχει τεθεί στην εκφώνηση της περίληψης και αμέσως μετά να τα αποδώσει περιληπτικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° | Η Περίληψη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° | Οργάνωση της παραγράφου / Δομή και Τρόποι ανάπτυξης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3° | Συνοχή / Συνεκτικότητα παραγράφου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4° | Η Γλώσσα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° | Η πειθώ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6° | Το δοκίμιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7° | Σύγκριση των κειμένων αναφοράς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8° | Τυπολόγιο ερωτήσεων (Θέμα Β)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9° | Επικοινωνιακό πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10° | Δομή της παραγωγής λόγου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11° | Πολυτροπικό κείμενο

Στάδια σύνθεσης περίληψης μέρους του κειμένου

- Διαβάζουμε προσεκτικά τουλάχιστον μια φορά ολόκληρο το κείμενο για να το συλλάβουμε στην ολότητά του και να κατανοήσουμε συνολικά το θέμα και τις βασικές απόψεις που διατυπώνονται από τον συντάκτη του.
- Στη συνέχεια, εστιάζουμε στο απόσπασμα που ζητείται η σύνταξη περίληψης και ελέγχουμε αν υπάρχει κοινός θεματικός άξονας μεταξύ των ιδεών ή το ίδιο θέμα διασπάται σε επιμέρους μικρές θεματικές / νοηματικές ενότητες.
- Υπογραμμίζουμε σε κάθε παράγραφο τη θεματική πρόταση που περιλαμβάνει το θέμα της και επιλέγουμε τις βασικές πληροφορίες που θα αξιοποιήσουμε κατά τη σύνταξη της περίληψής μας.
- Για κάθε παράγραφο δημιουργούμε σύντομους πλαγιότιτλους ή έστω μια μικρή πρόταση που να αποδίδει εύστοχα τα βασικά νοήματα.
- Συντάσσουμε την περίληψη με ή χωρίς αναφορά στον συγγραφέα ενώνοντας τους πλαγιότιτλους με τις απαραίτητες διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις.
- Η απόδοση της περίληψης γίνεται σε πλάγιο λόγο με τη χρήση γ' προσώπου, ενώ φροντίζουμε παράλληλα την αλληλουχία στην απόδοση των νοημάτων και την επιμελημένη έκφραση.
- Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η καταγραφή των ιδεών συνάδει με τη σειρά που αυτές παρουσιάζονται στο αρχικό κείμενο, επομένως τηρείται η σειρά διάταξης των θεματικών στοιχείων, προκειμένου να σχηματιστεί ένα ενιαίο κείμενο.
- Η νοηματική τους σύνδεση γίνεται με τις κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις ανάλογα με την πορεία της σκέψης του συγγραφέα και τη νοηματική σχέση που εκφράζεται (για παράδειγμα, αν υπάρχει σχέση προσθήκης επιλέγουμε τη λέξη «Ακόμη», σχέση

αντίθεσης τη λέξη «Ωστόσο», σχέση αιτίου-αποτελέσματος τη λέξη «Έτσι», έμφαση «Είναι αξιοσημείωτο» κ.λπ.).

- Αν στο αρχικό κείμενο υπάρχουν αποτελέσματα ερευνών, αναφέρεται μόνο το πόρισμα, εφόσον κριθεί ότι αποτελεί βασική ιδέα του κειμένου.
- Αν υπάρχουν σημαντικά ερωτήματα που τίθενται σε παράγραφο του κειμένου, τα μεταφέρουμε σύντομα στην περίληψη σε πλάγιο λόγο χρησιμοποιώντας εκφράσεις όπως: «Ο συγγραφέας διερωτάται...», «Ο συγγραφέας καταθέτει τον προβληματισμό του...».

Στάδια σύνθεσης περίληψης με εστίαση

- Διαβάζουμε το κείμενο τουλάχιστον δύο φορές, προκειμένου να αντιληφθούμε το θέμα του και τις βασικές απόψεις που διατυπώνονται.
- Στη συνέχεια, εντοπίζουμε και υπογραμμίζουμε τα χωρία του κειμένου που απαντούν στην ερώτηση της εκφώνησης και προσπαθούμε να συντάξουμε μικρές προτάσεις που αποδίδουν το νόημά τους.

Τα χωρία μπορεί να βρίσκονται διάσπαρτα μέσα στο κείμενο, επομένως η επεξεργασία του θα πρέπει να γίνει σχολαστικά και με μεγάλη προσοχή, ώστε να αντλήσουμε μόνο τις ιδέες που απαντούν στο υπό εξέταση ερώτημα.

- Ουσιαστικά κατά τη συγγραφή της περίληψής μας ενώνουμε αυτές τις προτάσεις με τις κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις φροντίζοντας σε κάθε περίπτωση να υπάρχει συνοχή, συνεκτικότητα και επιμελημένη έκφραση.

- Αφεταιρία της περίληψης είναι μια εισαγωγική πρόταση/περίοδος στην οποία αναφέρεται το είδος του κειμένου, το όνομα του συγγραφέα -αν κρίνεται απαραίτητο- ή μόνο η ιδιότητά του, καθώς και το θέμα του προσδιορίζοντας παράλληλα τη βασική θέση του κειμενογράφου αναφορικά με αυτό. Ενδεικτικά:

«Ο συντάκτης στο απόσπασμα του άρθρου του μεταξύ άλλων αναφέρεται/πραγματεύεται το θέμα...»

«Το δοκίμιο πραγματεύεται το θέμα...»

Τεχνικές πύκνωσης και παράφρασης κατά το στάδιο συγγραφής

Μια από τις βασικές δυσκολίες κατά τη σύνταξη της περίληψης είναι η διαδικασία της πύκνωσης και παράφρασης του αρχικού κειμένου. Ενδεικτικά, λοιπόν, μπορεί να ακολουθηθούν οι παρακάτω τεχνικές:

- Αντικατάσταση των υπώνυμων με υπερώνυμα
π.χ. Τηλεόραση, ραδιόφωνο, Τύπος → Μ.Μ.Ε
- Αντικατάσταση με συνώνυμα
π.χ. Υλιστικό πρότυπο ζωής → υλικός ευδαιμονισμός
- Αντικατάσταση φράσεων ή προτάσεων που περιγράφουν ή εξηγούν μια κατάσταση με συντομότερη διατύπωση
π.χ. Τα Μ.Μ.Ε συστηματικά αποπροσανατολίζουν τον δέκτη χαλκεύοντας ειδήσεις και χρησιμοποιούν έντεχνους μηχανισμούς και αθέμιτα μέσα για τη φαλκίδευση της αλήθειας... → Τα Μ.Μ.Ε παραπληροφορούν
- Αντικατάσταση δευτερευουσών προτάσεων με μετοχές
π.χ. Τα επιχειρήματα του κατηγορούμενου, τα οποία απορρίφθηκαν από το δικαστήριο... → Τα απορριφθέντα επιχειρήματα...

- Αντικατάσταση δευτερευουσών προτάσεων ή εμπρόθετων συνόλων με επιρρήματα ή επιρρηματικά κατηγορούμενα.
π.χ. Ο εθελοντής αποχώρησε από το πεδίο δράσης του με τη χαρά και την ικανοποίηση της κοινωνικής προσφοράς → Ο εθελοντής αποχώρησε χαρούμενος και ικανοποιημένος...
- Αφαίρεση ονοματικών ή άλλων προσδιορισμών.
- Παράλειψη των επαναλήψεων του κειμένου.
- Πύκνωση στην ίδια περίοδο, όταν μεταξύ παραγράφων εντοπίζονται κοινά νοήματα ή σημαντικές νοηματικές επαναλήψεις.
- Σε περίπτωση που γίνεται αναφορά σε πληθώρα παραδειγμάτων ή στοιχείων που κρίνονται σημαντικά και πρέπει να αναφερθούν γίνεται ομαδοποίηση ή κατηγοριοποίησή τους.
π.χ. Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα που διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία των θεσμών και της κοινωνίας, καλλιεργεί τον σεβασμό μεταξύ των πολιτών, ισχυροποιεί την κοινωνική συνείδηση του ατόμου και ενδυναμώνει την επιθυμία του για εργασία και προσφορά. → Η δημοκρατία ως πολίτευμα επιδρά καταλυτικά σε όλα τα επίπεδα της ατομικής και συλλογικής ζωής ή Η δημοκρατία επιδρά καταλυτικά στην πνευματική, ηθική, ψυχική και κοινωνική υπόσταση του πολίτη...

Εισαγωγικές λέξεις και φράσεις για τη σύνταξη περίληψης

Ο συγγραφέας εστιάζει στο θέμα	επισημαίνει
εκφράζει τον προβληματισμό του	αναφέρει ότι
διατυπώνει την άποψη	αναλύει
αναιρεί/αντικρούει την άποψη ότι	ισχυρίζεται
συμπεραίνει	τονίζει
περιγράφει	προτείνει
διαχωρίζει	υποστηρίζει
συνοψίζει	διευκρινίζει
συμπεραίνει	εκτιμά ότι
καταλήγει	εξηγεί

Αβλεψίες που πρέπει να αποφεύγονται κατά τη σύνταξη περίληψης

- Διατηρούμε την οπτική γωνία του συγγραφέα και το ιδεολογικό περιεχόμενο του κειμένου του, χωρίς να σχολιάζουμε με δικά μας επιχειρήματα ή παραδείγματα.
- Αποφεύγουμε τυχόν αυτούσιες μεταφορές φράσεων ή προτάσεων από το αρχικό κείμενο υιοθετώντας ένα ύφος πληροφοριακό και τυπικό.

- Επιλέγουμε να συντάξουμε την περίληψη ενεργητικά ή παθητικά, ώστε να διατηρηθεί ένα ύφος ενιαίο χωρίς να κάνουμε εναλλαγές.
- Αποφεύγουμε περιττά στοιχεία όπως: παραδείγματα, αφηγήσεις, στατιστικά στοιχεία, μεταφορές/παρομοιώσεις, παραθέματα ή αναφορές του συγγραφέα σε λόγια τρίτων.
- Τηρούμε με μικρή απόκλιση 10-15 λέξεων το προαπαιτούμενο από την εκφώνηση όριο των λέξεων.
- Αν η εκφώνηση της περίληψης τίθεται με επικοινωνιακό πλαίσιο, για παράδειγμα «*Συντάσσετε περίληψη που θα διαβάσετε στη τάξη στους συμμαθητές σας...*» χρειάζεται να τεθεί προσφώνηση («Αγαπητοί συμμαθητές»), αποφώνηση («Σας ευχαριστώ») και εισαγωγική πρόταση ως αφετηρία για την περίληψη «...με αφορμή το κείμενο του/της... θα ήθελα να σας παρουσιάσω το περιεχόμενό του».

Ενδεικτικές εφαρμογές:

Περίληψη σε απόσπασμα κειμένου

Εκφώνηση: Στο άρθρο του ο Στέλιος Παπαθανασόπουλος στις § 2-3 παρουσιάζει ανάμεσα σε άλλα τις αλλαγές που έχουν επέλθει στον δημοσιογραφικό χώρο. Να τις αποδώσετε περιληπτικά σε 60-70 λέξεις περίπου.

Η δημοσιογραφία του μέλλοντος: προοπτικές και προκλήσεις

Τα τελευταία χρόνια καταγράφεται διεθνώς μια έντονη ανησυχία για το μέλλον και τον ρόλο της δημοσιογραφίας και των δημοσιογράφων στη σύγχρονη κοινωνία. Το κρίσιμο ερώτημα στην εποχή του διαδικτύου, της συμμετοχικής δημοσιογραφίας και των bloggers είναι εάν η δημοσιογραφία και ο δημοσιογράφος έχουν συρρικνωθεί σ' έναν απλό προμηθευτή των γεγονότων, και κατ' επέκταση εάν η σύγχρονη δημοσιογραφία καθίσταται περιττή. Από τη μια πλευρά, ο ανταγωνισμός και η οικονομική κρίση αποτελούν τα βασικά σημεία αναφοράς των περισσότερων ανθρώπων όταν αναφέρονται στα Μέσα Ενημέρωσης. Η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με τη διάδοση των νέων διαδραστικών τεχνολογιών δημιουργούν όχι μόνο νέο ανταγωνισμό, αλλά και κατακερματισμό των μειωμένων - λόγω κρίσης - εσόδων. Όλοι συμφωνούν ότι οι ισχυρές εμπορικές πιέσεις και οι τεχνολογικές εξελίξεις μετασηματίζουν τη φύση της δημοσιογραφίας.

Έτσι, στο σύγχρονο δημοσιογραφικό πεδίο καταγράφονται σημαντικές αλλαγές, όπως: Πρώτον, η παραδοσιακή μορφή της δημοσιογραφικής πρακτικής έχει μετατραπεί από τη μονοσήμαντη σχέση «μία πηγή-μία ιστορία» σε «πολλές πηγές-πολλές ιστορίες», πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να υπάρχουν ή να αναζητηθούν παρεμφερείς εκδοχές όσον

αφορά στο ίδιο θέμα. Σήμερα, οι πηγές πληροφόρησης έχουν καταστεί πολλαπλές, περίπλοκες και σε κάποιο βαθμό αυτοματοποιημένες. Κοιτολογίς, υπάρχει η άποψη ότι δεν υφίσταται η παραδοσιακή «διαπροσωπική» σχέση ανάμεσα στον δημοσιογράφο και την πηγή, στο βαθμό που υπήρχε παλαιότερα. Αυτό σημαίνει ότι τα ΜΜΕ πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους το ένα το άλλο σε ό,τι αφορά στον σωστό σχεδιασμό που θα πλαισιώνει την ειδησεογραφία τους. Για τα έντυπα Μέσα η κατάσταση αυτή σημαίνει πρόσθετη ερμηνεία και ανάλυση της επικαιρότητας, καθώς η επανάληψη των ειδήσεων δεν επαρκεί στις μέρες του διαδικτύου. Από την άλλη πλευρά, αναλύσεις καταδεικνύουν ότι παρά το γεγονός ότι τα ηλεκτρονικά Μέσα λειτουργούν επί εικοσιτετραώρου βάσεως, οι ειδήσεις τους βασίζονται σε λιγότερες πηγές.

Δεύτερον, όπως καταγράφεται από πολλούς δημοσιογράφους και αναλυτές, ενώ παλαιότερα ένας δημοσιογράφος «έτρεχε» προς αναζήτηση της πηγής του, στις μέρες μας οι περισσότερες πληροφορίες τού έρχονται κυρίως με τη μορφή των δελτίων Τύπου μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σχεδόν έτοιμες, μόνο που χρειάζονται ανασύνταξη και «χτένισμα», με αποτέλεσμα ο συντάκτης να αναλαμβάνει σταδιακά έναν ρόλο «επιμελητή». Πολλοί θεωρούν ότι τούτο είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι ένα παραδοσιακό ή νέο Μέσο Ενημέρωσης σήμερα αποτελεί «λιμένα» μιας αδιάκοπης «ροής των ειδήσεων», τόσο των εσωτερικών όσο και ιδιαίτερα των τεκταινόμενων στη διεθνή επικαιρότητα. Ο παραδοσιακός τηλεγράφος έχει αντικατασταθεί από το διαδίκτυο γενικότερα και το Twitter ειδικότερα, οι δε δημοσιογράφοι έχουν πρόσβαση σχεδόν παντού. Συνέπεια αυτού είναι ένα μεγάλο μέρος της δημοσιογραφικής λειτουργίας να μεταβάλλεται από την απλή μεταφορά της είδησης στην επεξεργασία της είτε ακόμη δε και στη συν-διαμόρφωσή της ή σε συνεργασία με το κοινό στο οποίο αυτή απευθύνεται. Καθώς οι μηχανισμοί δημοσιότητας έχουν στις μέρες μας αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό, ο δημοσιογράφος καλείται να αξιολογήσει την ποιότητα και πιστότητα της είδησης, αν δε θέλει να καταλήξει διεκπεραιωτής ειδήσεων ή «αναμεταδότης» ειδήσεων και σχολίων, όπως κάνουν πολλές δήθεν ενημερωτικές ιστοσελίδες. Τούτο δεν είναι